

Даниленко Яна Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Красницька Анжела Віталіївна,
професор кафедри ділової української та
іноземних мов навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ ЛЕКСИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВИ

Термін (слово *terminus* з'явилося у Давньому Римі та означає межу, рубіж) як форма існування наукового поняття, займаючи чітко визначене місце в системі наукових знань, має певну самостійність формування і розвитку. О. А. Крижко стверджує, що “Терміни входять до загальної лексичної системи мови. Вони є свідченням взаємопроникнення термінологічної і нетермінологічної лексики, віддзеркалюючи процеси термінологізації та детермінологізації” [1, с. 63].

На сьогодні, незважаючи на велику кількість праць учених, немає єдиної думки про те, що таке термін, відсутній однозначний підхід до виділення його ознак, а також до вимог, які висуваються до застосування термінів. Ця різнотипність підходів до визначення пояснюється тим, що термін є основним структурним елементом кожної галузі науки, а кожна наука намагається виділити в терміні істотні ознаки саме із її погляду.

У Словнику лінгвістичних термінів подано наступне визначення: “Термін – це слово або словосполучення, що виражає спеціальне поняття будь-якої сфери науки, виробництва, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя” [2, с. 306].

Філософський енциклопедичний словник визначає термін як “слово або словосполучення, яке позначає поняття, що використовується в певній галузі знання з максимально точним смисловим визначенням” [3, с. 636].

Автори Короткого тлумачного словника лінгвістичних термінів подають таке визначення: “Термін – це слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання – науки, техніки, мистецтва, політики” [4, с. 183].

Л. І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов вважають, що “Термін – універсальна семіотична системна різноструктурна з лінгвістичного погляду одиниця (слово, словосполучення), семантика якої корелюється з науковим поняттям” [5, с. 178].

На думку Д. В. Щерби, термін – це мовний знак, що співвідноситься з поняттям і предметом певної професійної сфери та на основі цього співвідношення входить до певної терміносистеми як її невід’ємний елемент [6, с. 237].

О. Д. Пономарів слушно зазначає, що “Термін – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов’язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам” [7, с. 91].

Основним призначенням терміна є сприяння ефективному спілкуванню в конкретній науковій сфері.

Основною функцією терміна є вираження наукового поняття. Відомо, що будь-яке поняття виникає разом з відповідним терміном і закріплюється в ньому. Термін є носієм поняття, адже не може бути точної та досконалої термінології, якщо конкретне поняття буде нечітко і неточно визначене.

Розкриття сутності терміна досягається зазначенням його істотних властивостей (ознак).

А. В. Красницька виділяє такі властивості, характерні для всіх терміносистем: співвіднесення терміна з поняттям, яке він визначає; адекватність відображення змісту певного поняття; змістова однозначність, тобто значення терміна не повинно залежати від контексту; логічна і предметна спрямованість терміна; відсутність емоційного, експресивного, суб'єктивного забарвлення; системність і стабільність термінології; моносемічність, тобто однозначність у межах певної терміносистеми; здатність до синонімічних, омонімічних, семантичних, полісемантичних відносин; закріплення кожного терміна за спеціальним поняттям і позбавлення емоційності [8, с. 165].

На думку Т. Г. Соколовської “бажаними ознаками терміна, тобто такими, які визнаються для нього необхідними та стимулюються свідомими діями науковців (стандартизація та уніфікація терміносистем), є ознаки бажаної відсутності омонімії, полісемії, синонімії, які формують критерій системності. Така структурація термінологічної лексики є зручною, оскільки може виступати і визначенням термінологічної одиниці в цілому, і “тестом” на термінологічність для будь-якої лексеми мови” [9, с. 14].

Вважаємо, що властивостями (ознаками) терміна є: співвіднесеність з науковим поняттям; наявність дефініції; системність терміна; точність значення; мовна правильність; тенденція до однозначності в межах термінології певної науки; тенденція до відсутності синонімії термінів; стилістична нейтральність; відсутність експресії; незалежність від контексту.

Отже, велика кількість визначень поняття “термін” вказує на змістову багатоаспектність цієї одиниці лексичної системи; у сукупності ознаки відбивають поняття “термін”, визначають його лінгвістичну суть.

Список використаних джерел

1. Крижко О. А. Особливості терміна як основної одиниці терміносистеми. URL: <https://studia-linguistica.knu.ua/2008-1-62-67-krizhko-o-a-osoblivosti-termina-jak-osnovnoi-odinici-terminosistemi/>
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа. 1985. 360 с.
3. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 636.
4. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий слумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
5. Медіалінгвістика: словник термінів і понять / за ред. Л. І. Шевченко. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2014. 380 с.
6. Щербань Д. В. Термін та його дефініція як головні онтологічні поняття термінознавства. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка* (28). Житомир, 2006.
7. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови: підруч. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2000. 248 с.
8. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ: Парламент. вид-во, 2006. 528 с.
9. Соколовська Т. Г. Українська термінологія з генетики: походження, структура, системність (лінгвістична проблематика): автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01. Київ, 1999. 22 с.